

КАМУНІЗМ І МІЛЬЁН СЛАНОЎ

Што адбываецца ў Лаосе?

Дзяржаў, якія дагэтуль прытрымліваюцца камуністычнай ідэалогіі, ва ўсім свеце засталася няшмат. Іх у прамым сэнсе слова можна пералічыць на пальцах адной рукі. Цікава, што гэтая «марксісцка-ленінская пяцёрка» размеркавана па двух кантынентах. Куба прадстаўляе Лацінскую Амерыку, а Кітай, В'етнам, Паўночная Карэя і Лаос — Азію. Ідэалогія іх аб'ядноўвае, аднак у кожнай з краін — свае асаблівасці. Напрыклад, Лаос доўгі час трымаў закрытай сваю «бамбукавую заслонку», а пасля абвясціў «чын таакан май» (новы эканамічны механізм), што дазволіла з дапамогай замежнага капітала стварыць уласную прамысловасць і належную інфраструктуру. Не губляючы пры гэтым дзяржаўнай камуністычнай платформы. Якія ж перспектывы ў Лаоса?

ЛОДКІ СА СНАРАДАЎ

Спачатку зарыентуем на «мясцовасці». Лаоская Народна-Дэмакратычная Рэспубліка — дзяржава ў Паўднёва-Усходняй Азіі са сталіцай В'яньцян. На захадзе мяжуе з Тайландам, на ўсходзе — з В'етнамам, на поўдні — з Камбоджай, на поўначы — з правінцыяй Юньнань Кітая, на паўночным захадзе — з М'янмай. Лаос не мае выхаду да мора, гэта пераважна горная краіна. Рака Меконг цячэ па мяжы Лаоса з Тайландам і М'янмай, мяжу з В'етнамам падзяляюць горы Чыангшон. Клімат субэкватарыяльны мусонны, характарызуецца падзелам года на два сезоны — перыяд мусонных дажджоў з мая па кастрычнік і зімовы сухі перыяд з лістапада па красавік. Колькасць насельніцтва складае 6,75 мільёна чалавек. Значная частка жыхароў сканцэнтравана ўздоўж Меконга і каля сталіцы. Горныя раёны на поўначы і ўсходзе краіны мала заселены. У Лаосе пражывае каля 70 розных плямёнаў і народнасцяў. Усё шматнацыянальнае насельніцтва прынята дзяліць на тры групы: лаалум, лаа-тэнге і лаа-сунг. Кожная група ўключае плямёны і народнасці, аб'яднаныя агульнымі этналінгвістычнымі прыкметамі, месцам рассялення і ўкладам жыцця.

Лаос як дзяржава бярэ свой пачатак у XIV стагоддзі, калі краіна называлася Лан Санг Хом Кхаа («Краіна мільёна сланоў і белага парасона»). З гэтага часу адбываецца падзел плямёнаў тай і лаа, дарэчы, з нагоды ідэнтыфікацыі апошніх вядуцца спрэчкі паміж тайландскімі і лаоскімі гісторыкамі. Пасля заняпаду дзяржавы Лансанг тэрыторыя трапіла ў залежнасць Сіама ў XVIII стагоддзі, а ў 1893 годзе паводле дагавора паміж Францыяй і Сіамам адышла ў склад каланіяльнай тэрыторыі французскага Індакітая.

на ўсходзе краіны. Баявыя дзеянні былі непасрэдна звязаныя з вайной у В'етнаме, паколькі па тэрыторыі краіны праходзіла значная частка «сцежкі Хо Шы Міна», па якой Паўночны В'етнам перакідваў свае войскі на поўдзень. Падчас вайны на Лаос было скінута каля 260 мільёнаў авіябомбаў, што нанесла вялікія страты мірнаму насельніцтву, прыродзе і гаспадарцы краіны.

У сярэднім выходзіла па 10 тон на кожны квадратны кіламетр тэрыторыі і тона на кожнага жыхара. 30% гэтых боепрыпасаў дагэтуль засталася ляжаць у зямлі. Амерыканскіх снарадаў, якія ўзарваліся, настолькі шмат, што мясцовыя жыхары дагэтуль шырока выкарыстоўваюць вялізныя гільзы ў паўсядзённым жыцці: з іх робяць пляты, цыстэрны, вазы і нават лодкі.

Баявыя дзеянні ў Лаосе завяршыліся ў лютым 1973 года падпісаннем В'яньцянскага пагаднення. Парушыўшы яго, сілы Патэт-Лаа вясной 1975 года пачалі наступленне і ў жніўні занялі В'яньцян. На працягу некалькіх месяцаў структура кааліцыйнага ўрада была захавана, Патэт-Лаа праводзіла памярковую палітыку, але пасля ўзяла ўладу ў краіне цалкам у свае рукі. 2 снежня

планаванне, разгарнуліся калектывізацыя і нацыяналізацыя. Тэарэтычнай асновай пераўтварэнняў стаў тэзіс Кейсана Фомвіхана, вылучаны яшчэ ў 1972 годзе, — аб пераходзе да сацыялізму «абыходзячы капіталістычную стадыю».

ВЫХАД З ІЗАЛЯЦЫІ

У Лаосе дагэтуль захавалася аднапартыйная сістэма, кіраванне краінай ажыццяўляе Народна-рэвалюцыйная партыя Лаоса (НРПЛ) камуністычнага тыпу. Прэзідэнт Лаоса абіраецца парламентам на пяць гадоў. Урад узначальвае прэм'ер-міністр, прызначаны прэзідэнтам пры зацвярджэнні Нацыянальным сходам. Палітыка ўрада вызначаецца партыяй праз палітбюро з дзевяці членаў і ЦК — з 49. Новая канстытуцыя Лаоса, якая ўстанаў-

прыцягненне замежнай дапамогі, прычым ад самых розных дзяржаў. Напрыклад, у 2005 годзе Японія выдзеліла ЛНДР дапамогу ў памеры 300 млн ен на закупку харчавання для ахвяр паводкі, спісала доўг у 594 млн ен, а таксама перадала рэспубліцы некалькі пачатковых школ. Паўднёвая Карэя ў тым жа годзе падарыла Лаосу апаратуру для школ, Бруней вылучыў грант на будаўніцтва ў В'яньцянэ цэнтра для хворых на наркаманію, а Сінгапур з 1993 года дае грошы на будаўніцтва і мадэрнізацыю дарог. Акрамя таго, Лаос атрымліваў дапамогу ад ААН і ФАО.

РЭВАЛЮЦЫЙНАЯ СПРАВА

За першыя дзесяць гадоў існавання ЛНДР каля 80% знешніх бязвыплатных паступленняў атрымала ад сацыялістычных краін. Пасля развалу СССР сітуацыя, вядома, змянілася. Пашырэнне міжнародных сувязяў суправаджалася ўнутранымі эканамічнымі рэформамі. Ужо ў пачатку 1980-х гадоў улады ЛНДР пачалі «пераверстаць» сваю палітыку. У 1986-м абвешчана аб пераходзе да ўкаранення «новага эканамічнага механізма» («чын таакан май»), а ў 1988-м прыняты Акт аб заахочванні інвестыцый і Закон аб замежных інвестыцыях. Змест палітыкі «чын таакан май» вызначыў трыма ключавымі момантамі: прыватызацыя і рэструктурызацыя дзяржсектара, заахочванне замежных інвестыцый і пераход да рынку пры кантролі з боку дзяржавы.

Далейшыя пераўтварэнні ў Лаосе былі падобныя на палітыку «дой мой» у В'етнаме і рэформы Дэн Сяпіна ў КНР. У канцы 1980-х — пачатку 1990-х фактычна былі распушчаны калгасы: сялянская аднаасобная гаспадарка атрымала права працяглага (часам пажыццёвага) карыстання апрацаванымі ўчасткамі, а таксама атрымання зямлі ў спадчыну. Пачалося актыўнае стымуляванне малога і сярэдняга бізнесу. У пачатку 1990-х дазволена ствараць прыватныя банкі і прадпрыемствы. У далейшым палітыка «чын таакан

май» была працягнутая — закон, прыняты ў 2003-м, гарантаваў, што замежныя капіталаўкладанні не будуць нацыяналізаваныя.

Большасць дзяржаўных прадпрыемстваў былі прыватызаваныя, здадзены ў арэнду або ў канцэсію. Значную ролю пачаў адыграваць замежны капітал. У Лаосе рэзка павялічылася колькасць занятых у прамысловасці дзякуючы прадпрыемствам, створаным на замежных грошых. У асноўным краіна спецыялізуецца на зборцы прамысловай прадукцыі з замежных дэталей і на экспарце сыравіны — металаў і лесу. Актыўнае развіццё атрымалі швейная і будаўнічая галіны. У краіне таксама дзейнічае каля 20 невялікіх заводаў, якія збіраюць хатнія электрабытавыя прыборы (фены, кандыцыянеры, кухонную тэхніку). Праўда, дамінуючай па колькасці занятых галіной дасюль застаецца сельская гаспадарка.

Турызм у Лаосе — прыбытковая сфера эканомікі краіны, заснаваная на выкарыстанні разнастайных рэкрэацыйных рэсурсаў. Яшчэ з 1993 года ўрад вызначыў ахоўныя прыродныя зоны (NBCA), якія складаюць 21% краіны, іх мяркуецца пераўтварыць у нацпаркі. Пасля завяршэння праграмы яны аб'яцваюць быць найбольш цікавымі і прадстаўнічымі паркамі ў Паўднёва-Усходняй Азіі.

Прэзідэнт краіны і генеральны сакратар Цэнтральнага камітэта НРПЛ 80-гадовы Бунянг Варачыт (быў абраны на пасаду летась падчас Х з'езда) заклікаў «працягнуць рэвалюцыйную справу партыі па пераўтварэнні Лаоса ў багатую, дэмакратычную, цывілізаваную дзяржаву, па прасоўванні яго на шляху да сацыялізму», паведаміла газета «Правда». Паводле стратэгіі сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны на 2016—2025 гады, штогадовы тэмпы эканамічнага росту павінны складаць не менш за 7,5%. Як мяркуецца, ВУП у разліку на душу насельніцтва да 2025-га дасягне \$4 тыс. (цяпер \$1970). Вялікія спадзяванні — на знешнія паступленні. Прынамсі, кітайскія інвестыцыі сёлета ўзраслі амаль на 70 працэнтаў.

Захар БУРАК. burak@vziazda.by

Падчас Другой сусветнай вайны Лаос быў заняты японцамі, а ў 1949 годзе здабыў незалежнасць у рамках каралеўства на чале з манархам Сісаванг Вонгам. Унутраныя канфлікты ў канцы 1950-х гадоў прывялі краіну да грамадзянскай вайны, у якую пасля ўмяшаліся Паўночны В'етнам і ЗША. У гэты перыяд Народна-вызваленчая армія Лаоса (Патэт-Лаа) пры падтрымцы Паўночнага В'етнама кантралявала значную тэрыторыю

1975-га кароль Сісаванг Вонг быў вымушаны адрачыся ад трона. Урад узначаліў Генеральны сакратар Народна-рэвалюцыйнай партыі Лаоса Кейсан Фомвіхан, які стаў фактычным кіраўніком краіны. Пры падтрымцы СССР і В'етнама была ўтворана Лаоская Народна-Дэмакратычная Рэспубліка (ЛНДР).

Ужо ў 1975 годзе ўлады Лаоса абвясцілі пра пераход на сацыялістычны шлях развіцця. У краіне было ўведзена цэнтралізаванае

лівае парадак выбараў у парламент (Нацыянальную асамблею), была прынята ў 1991 годзе. Нагледзячы на аднапартыйную сістэму, выбары ў лаоскі парламент праходзяць часткова на альтэрнатыўнай аснове — напрыклад, на галасаванні мінулага года на 149 мандатаў прэтэндавалі 211 кандыдатаў. Пасля смерці Кейсана Фомвіхана, які ўзначальваў НРПЛ на працягу 36 гадоў, а краіну — 16, у Лаосе ўсталяваўся блізкі да кітайскага дзяржаўны рэжым, пры якім лідар партыі і дзяржавы застаецца на сваіх пасадах абмежаваную колькасць часу (максімальна на сённяшні момант — 10 гадоў), пасля чаго ідзе ў адстаўку і змяняецца другім членам кіраўніцтва НРПЛ.

У 1975 годзе ў Лаоса былі дыпламатычныя адносіны з 43 краінамі. Дзяржава асацыявала сябе з савецкім блокам і падтрымлівала цесныя сувязі з СССР, акрамя таго, у 1977-м з В'етнамам быў падпісаны дагавор аб дружбе і супрацоўніцтве, што ўскладніла супрацоўніцтва з КНР. На працягу многіх гадоў у Лаоса і празаходняга Тайланда былі нацягнутыя адносіны, якія выліліся ва ўзброеныя сутыкненні на межах на працягу 1987 года. Пасля тых падзей лідары дзвюх краін падпісалі камюніке, якое стала сігналам да нармалізацыі адносін.

Пасля развалу савецкага блока Лаос пачаў актыўна развіваць рэгіянальныя сувязі. Выхад з міжнароднай ізаляцыі суправаджаўся развіццём і пашырэннем адносін з такімі краінамі, як Аўстралія, Францыя, Японія, Швецыя і Індыя. Былі нармалізаваны гандлёвыя адносіны з ЗША. У выніку ўжо ў 2005 годзе Лаос меў дыпламатычныя адносіны са 122 дзяржавамі. Пры гэтым ЛНДР праводзіць палітыку балансавання паміж трыма суседзямі: Тайландам, Кітаем і В'етнамам. У ліпені 1997 года краіна ўступіла ў АСЕАН, а ў 2013 годзе была прынята ў Сусветную гандлёвую арганізацыю.

Важнай асаблівасцю знешняй палітыкі Лаоса з'яўляецца актыўнае

